

Wetsvoorstel afschaffing strafbaarstelling euthanasie door artsen

Bijdrage NPV-Zorg voor het leven aan de internetconsultatie

Met verontrusting heeft de NPV-Zorg voor het leven kennisgenomen van het wetsvoorstel dat beoogt euthanasie uit het Wetboek van Strafrecht te halen. Voorliggend wetsvoorstel zou ervoor zorgen dat euthanasiezaken (ook als ze als onzorgvuldig zijn beoordeeld) niet meer bij het Openbaar Ministerie (OM) gemeld worden, maar enkel bij de Inspectie van de Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). Daarnaast zorgt de wetwijziging ervoor dat rol van de lijkschouwer bij euthanasie grotendeels verdwijnt. De arts mag (behoudens uitzonderingen) na wetwijziging zelf en overlijdensverklaring afgeven en stuurt het euthanasieverslag zelf naar de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE).

De NPV is van mening dat dit wetsvoorstel niet past bij de ingrijpende aard van euthanasie en risicovolle consequenties heeft. Dit lichten wij toe aan de hand van de volgende punten.

- 1. Euthanasie is geen normaal medisch handelen**
- 2. Huidige wetsconstructie stuit niet op problemen**
- 3. De rol van de lijkschouwer is essentieel als schakel in het proces van zorgvuldigheid**

1. Euthanasie is geen normaal medisch handelen

Bij euthanasie wordt een giftig middel aan een persoon gegeven, waardoor deze persoon overlijdt. De visies rond de vraag of deze handeling legaal moet zijn – en zo ja, onder welke voorwaarden verschillen. Onomstotelijk staat vast dat euthanasie aangrijpend is voor de persoon in kwestie, voor omstanders, maar ook voor de uitvoerend arts. Gert van Dijk, ethicus bij de KNMG, schrijft treffend in Medisch Contact: ‘Een euthanasieverzoek, ‘dokter, wilt u mij doodmaken?’ is voor veel artsen een van de moeilijkste vragen die ze kunnen krijgen.’¹ Dat komt omdat euthanasie over de dood gaat; het moment waarop het aardse leven van iemand stopt. De Artsenfederatie KNMG onderstreept in haar verkiezingsoproep dat ‘voorkomen moet worden dan euthanasie als normaal medisch handelen wordt gezien’. Voorliggend wetsvoorstel beoogt echter het tegengestelde van wat de beroepsgroep bepleit.² In een tijd waarin euthanasie, en dan met name bij psychisch lijden, toenemend bekritiseerd wordt, is dit wetsvoorstel een beweging de verkeerde kant op.³

Voordat de euthanasiewet in 2002 van kracht werd, konden artsen zich in gevallen van euthanasie beroepen op ‘overmacht’ in de zin van een conflict van plichten (artikel 40 Sr). Ook nu nog wordt de euthanasiewet gezien als een tegemoetkoming binnen het conflict tussen enerzijds de plicht

---

¹ Van Dijk G. Euthanasie is geen ja-neesticker. Medisch Contact: 6 november 2019. Beschikbaar via: [Euthanasie is geen ja-neesticker | medischcontact](#)

² Artsenfederatie KNMG. Kies nu voor de gezondheid van morgen: investeer in zorg die werkt. Verkiezingsoproep 2025. Beschikbaar via: [Verkiezingsoproep KNMG: Kies nu voor de gezondheid van morgen: investeer in zorg die werkt | KNMG](#)

³ Maassen H. Debat over euthanasie bij psychisch lijden gepolariseerd. Medisch Contact: 26 juli 2024. Beschikbaar via: [Debat over euthanasie bij psychisch lijden gepolariseerd | medischcontact](#)

van een arts om het leven te beschermen en anderzijds de plicht tot wegnemen van lijden van de patiënt.⁴

Het is goed dat een samenleving ‘de plicht om het leven te beschermen’ hooghoudt. Dat doden fout is, is een belangrijke kernwaarde. Het is onze collectieve verantwoordelijkheid dat als iemand zegt te willen sterven, we eerst op zoek gaan naar manieren om iemand te helpen. Want het leven *is* waardevol, ook al wordt dat niet in elke situatie zo ervaren. Volgens de NPV is het leven van waarde omdat het gegeven is door God en voor Hem en met Hem geleefd mag worden. Deze gegevenheid, de gedachte dat er iets na dit leven is en dat het leven van grote waarde is, werkt ook door in de levensvisie en gevoel van veel mensen die geen christen zijn.

Het stoort de initiatiefnemers dat euthanasie niet wordt beschouwd als ‘normaal medisch handelen’, maar een uitzonderlijke constructie heeft waarbij het Strafrecht is betrokken. Deze positie acht de NPV echter terecht: al het medisch handelen strekt ertoe om mensen te genezen of het lijden van een persoon te verlichten. Euthanasie vormt daarop een uitzondering: deze strekt ertoe de persoon weg te nemen. Dat is een wezenlijk andere handeling die we nooit moeten normaliseren. Dit rechtvaardigt het om euthanasie op principiële gronden in het Strafrecht te houden.

Samengevat:

- Al het medisch handelen strekt ertoe om mensen te genezen of het lijden van een persoon te verlichten. Bij euthanasie wordt de persoon *z*élf weggenomen.
- Deze handeling is wezenlijk anders dan ‘normale medische handelingen’. Ook de artsenfederatie KNMG pleit ervoor om euthanasie niet als zodanig te beschouwen.
- We moeten het principe koesteren dat het doden van een ander mensenleven fout is.
- Dit rechtvaardigt het om euthanasie in het Wetboek van Strafrecht te houden.

2. Huidige wetsconstructie stuit niet op problemen

De initiatiefnemers menen dat de constructie dat artsen ‘in beginsel een strafbaar feit plegen’, een stigma plaatst op de euthanasiepraktijk en dat dit een principiële verkeerd uitgangspunt is.

Volgens de NPV is het maar de vraag of er een stigma ligt op de euthanasiepraktijk. De meeste Nederlanders waarderen de euthanasiewet positief.⁵ Ook stijgt elk jaar het aantal meldingen van euthanasie. Zoals de initiatiefnemers ook betogen in de Memorie van Toelichting zijn er geen aanwijzingen dat ‘het strafrechtelijke zwaard van Damocles’ een obstakel is om over te gaan tot euthanasie.⁶ Ook de vierde evaluatie van de euthanasiewet bevestigt dit beeld. Slechts een klein percentage van de euthanasiegevallen wordt bestempeld als ‘onzorgvuldig’. Ter illustratie: in 2024 waren er 9958 euthanasiemeldingen, waarvan er 6 als onzorgvuldig werden bestempeld (0,06%). Zoals eerder beschreven heeft in de 23 jaar dat de euthanasiewet er is, slechts één zaak tot

---

⁴ Heide A van der, Leegemate J. Onwuteaka-Philipsen B, Bosma F, Delden H van, Mevis P. et al. Vierde evaluatie wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding. Den Haag: ZonMw; mei 2023. Pagina 32.

⁵ Heide A van der, Leegemate J. Onwuteaka-Philipsen B, Bosma F, Delden H van, Mevis P. et al. Vierde evaluatie wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding. Den Haag: ZonMw; mei 2023. Hoofdstuk 7.

⁶ Als het gaat over de situatie van dementie schrijft de KNMG: ‘Artsen zijn niet zozeer terughoudend uit angst voor strafvervolgning, maar vooral omdat het moreel ingewikkeld en emotioneel belastend is om het leven van een patiënt te beëindigen die daar zelf niet (meer) om vraagt’. Zie hier: [Zorgvuldig omgaan met voorstel D66 tot wijziging strafrecht bij euthanasie | KNMG](#)

strafrechtelijke vervolging op grond van de Wtl geleid.⁷ Bij bijna alle zaken blijft het OM op grote afstand en zijn alleen Regionale Toetsingscommissies betrokken. Desalniettemin kunnen wij begrip hebben voor het gegeven dat de initiatiefnemers spreken van een stigma. Als zij daarmee doelen op de spanning waar euthanasie mee is omgeven voor zowel arts als patiënt, delen wij dat. Er is immers sprake van de uitzonderlijke situatie dat de ene mens de andere doodt; een handeling die normaliter binnen onze samenleving en rechtspraak wordt afgewezen. Onzes inziens is deze spanning niet ongewenst, maar heeft die een belangrijke functie, namelijk het onderstrepen van het uitzonderlijke van de praktijk.

Het punt om euthanasie uit het Wetboek van Strafrecht te halen lijkt vooral principieel van aard te zijn. De NPV meent echter dat de huidige wetsconstructie een uiting is van een goede moraal in een samenleving die de bescherming van haar burgers hoog in het vaandel heeft staan. Immers, de verhouding tussen patiënt en arts is assymetrisch als het gaat over macht, autoriteit, afhankelijkheid en kennis.⁸ Als het gaat om zaken rond leven en dood is het betrekken van het strafrecht daarbij een verdedigbare keuze. Een patiënt verdient het om goed beschermd te worden tegen mogelijk kwaadwillende of onzorgvuldig handelende artsen. Goedwillende artsen hebben niets te vrezen. Wel kunnen zij met het strafrecht aan hun zijde tegenwicht bieden richting druk vanuit patiënten en naasten door op de zwaarte van euthanasie te wijzen.⁹ Ook in gevallen van gewetensbezwaar kan de huidige wetsconstructie een steun in de rug zijn voor artsen die niet mee willen werken aan levensbeëindigend handelen. En hoewel de initiatiefnemers expliciet benoemen niet te willen tornen aan de mogelijkheid om gewetensbezwaard te zijn, vraagt de NPV zich wel af hoe dit in de toekomst voldoende gewaarborgd wordt als euthanasie een 'normale medische handeling' zou worden.

Samengevat:

- Het stijgend aantal euthanasiegevallen, de positieve waardering van de euthanasiewet en het kleine aantal 'onzorgvuldige' euthanasieën laten zien dat er geen problematisch stigma rust op de euthanasiepraktijk.
- De verhouding tussen arts en patiënt is assymetrisch. Een patiënt verdient het om goed beschermd te worden tegen mogelijk kwaadwillende of onzorgvuldig handelende artsen. Goedwillende artsen hebben niets te vrezen, want het OM staat al op grote afstand.
- Het strafrecht vormt een steun in de rug voor artsen met gewetensbezwaren of artsen die druk om te euthanaseren ervaren.

3. De rol van de lijkschouwer is essentieel als schakel in het proces van zorgvuldigheid

In de huidige situatie mag een arts, omdat euthanasie een potentieel strafbaar feit is, geen verklaring van overlijden opmaken. Hiervoor moet de lijkschouwer worden ingeroepen. De komst van de lijkschouwer vormt zo een belangrijke controle rond het opmerken van bias of verdachte situaties. Tot de komst van de lijkschouwer moeten alle bewijzen van de euthanasie intact zijn:

---

⁷ Heide A van der, Leegemate J. Onwuteaka-Philipsen B, Bosma F, Delden H van, Mevis P. et al. Vierde evaluatie wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding. Den Haag: ZonMw; mei 2023. Pagina 12.

⁸ Ridder R de. Naar een theorie van het huisartsgeneeskundig handelen. Medische Antropologie 6 (2) 1994. Beschikbaar via: [all.pdf](#)

⁹ Heide A van der, Leegemate J. Onwuteaka-Philipsen B, Bosma F, Delden H van, Mevis P. et al. Vierde evaluatie wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding. Den Haag: ZonMw; mei 2023. Pagina 153. 25% van de artsen voelt zich in de voorafgaande vijf jaar wel eens onder druk gezet door een patiënt om euthanasie uit te voeren

het infuus moet blijven zitten en de flacons van euthanatica moeten kunnen worden getoond.¹⁰ De lijkschouwer komt in het huis van de overledene, ontmoet nabestaanden met hun primaire gevoelens en ziet de relatie tussen arts en familie. Ook neemt deze de verslagen van de arts en SCEN-arts in ontvangst, controleert ze en stuurt ze naar de Regionale Toetsingscommissie. Pas wanneer er geen onrechtmatigheden worden geconstateerd, kan het lichaam vrijgegeven worden.

Als euthanasie geen strafbaar feit meer is, kan een arts zélf de akte van overlijden opmaken. Er komt dan geen lijkschouwer die de situatie controleert. De arts dient volgens de wet nog wel een verslag naar de RTE te sturen, maar is daarvoor zelf verantwoordelijk. De onafhankelijke controle van een lijkschouwer komt hiermee te vervallen. Een belangrijke schakel in het proces van de wettelijk zorgvuldige uitvoering van euthanasie zou hiermee wegvallen. Hoewel de NPV van mening is dat de meeste artsen het goede zoeken voor hun patiënt, kan een ingrijpende handeling als euthanasie (het toedienen van een giftig middel aan een patiënt, waarop de dood volgt) deze belangrijke controle niet missen. De lijkschouwer vormt een belangrijke waarborg voor transparantie, rechtmatigheid en publiek vertrouwen in het medische en juridische systeem.

Samengevat:

- De rol van de onafhankelijke lijkschouwer is essentieel voor de waarborging van zorgvuldigheid rond euthanasie.
- Een ingrijpende handeling als euthanasie kan de belangrijke controle van de lijkschouwer niet missen.
- De rol van de lijkschouwer dient intact te blijven.

Slotappèl

Het moge duidelijk zijn dat de NPV het ontraadt om euthanasie uit het Wetboek van Strafrecht te halen. Bovenstaande noties onderstrepen deze gedachte. Echter, ook is de NPV benieuwd hoe dit wetsvoorstel zich verhoudt tot de wet 'voltooid-leven' die eveneens is ontworpen door D66. Het lijkt ons zeer risicovol als steeds meer hulpverleners (in geval van 'voltooid-leven' de levenseindebegeleiders) een 'vrijbrief' krijgen om onder de strafbaarstelling van euthanasie uit te komen.

Het leven, hoe kwetsbaar ook, is van waarde en verdient geen relativering. Laten we het principe koesteren dat het doden van een ander mensenleven niet past binnen een levensbeschermende gezondheidszorg.

---

¹⁰ Expertisecentrum euthanasie. Nazorg. Beschikbaar via: [Nazorg - Expertisecentrum Euthanasie](#)